

## КАК НЕ БИВА ДА СЕ ПРАВИ ТОВА



## Дискусия

Името на доц. д-р Румен Пенин се наложи в изданието на учебна и научно-популярна географска литература у нас през последните години – обстоятелство, което предполага и същевременно изисква колегиално отношение и коректност при използването и цитирането на чужди научни разработки, касаещи съответното учебно съдържание. Това важи в пълна степен и за книгата-учебник *„Природна (физическа) география на България“* (Пенин, 2007), особено като се има предвид, че за написването ѝ като важни източници са използвани редица основополагащи монографични трудове за географията на България, разработвани през годините от многобройни авторски колективи под егидата и водещата роля на Географския институт при БАН от основаването му досега (1966, 1982, 1989, 1997, 2002). Това се потвърждава и от многократните позовавания на Пенин (2007) на различни автори, участвали в тяхното създаване с различни специализирани разработки, засягащи поотделно както всички природни компоненти, така също и обобщаващите частни и комплексни регионализации на територията на страната.

Предвид на споменатото по-горе с голяма изненада установихме, че в титулуваната в предговора от самия автор като университетски учебник книга (Пенин, 2007), е поместен наш материал, публикуван в монографията *„География на България. Физическа и социално-икономическа география“* (2002), който изобщо не е цитиран. Въпросът е от съществено значение от гледна точка на академичната етика и има значими, не само морални последици, защото цитируемостта на публикациите на един научен работник или университетски преподавател е важен международно признат критерий за неговото професионално израстване и развитие. Тревожен е и фактът, че само в рамките на няколко години това е вторият учебник по Природна география на България на преподавател от СУ „Св. Климент Охридски“ след този на К. Нам (2003), в който некоректно се цитират (Велев и др., 2003) или съзнателно се игнорират наши материали и постановки от раздел Физикогеографска регионализация на монографията (Велев и др., 2002).

На две страници – 148 и 149, от посочения по-горе учебник с автор Р. Пенин (2007) е поместена без номерация *„Съпоставителна таблица на регионалните единици от висшите две нива на таксономичните системи на досегашните физикогеографски регионализации“*. Тя е напълно идентична като заглавие и съдържание с Таблица 7.1 на страници 386 и 387 от монографията (Дреновски и др., 2002), без да има позоваване на източника с изписване на автора, изданието и годината на издаване, което е в нарушение на Закона за авторс-

кото право. „Авторският“ принос на Р. Пенин при обработването на таблицата е, че в учебника наименованията на типологичните нива на регионалните единици – най-често област и подобласт, са посочени в единствено число, а в оригинала – в множествено – съответно области и подобласти. За сметка на това, дори отбелязаната в изданието на монографията печатна грешка на наименованието на шестата област от регионализацията на Мишев и др. (1989) в най-долната клетка на първата колона на таблицата, което е изписано като Рило-Пиринска, а следва да се чете като Рило-Родопска, е оставено без промяна.

Следва да се обърне внимание на немаловажния факт, че това е специализирана таблица с разбъркани на пръв поглед места на регионалните единици в различните регионални схеми. Тя не представлява просто изброяване на отделените от съответните автори във всяка от сравняваните регионализации области и подобласти в оригиналната им подредба и последователност. За нейното по-лесно разчитане и разбиране във втората колона на стр. 386 на изданието на монографията има специален текст-указание. В заключение, следва да подчертаем, че таблицата, сама по себе си, е завършен интелектуален продукт и нейното използване от Пенин (2007), без каквото и да било позоваване на авторството ни и на изданието, може да се определи само като изключително некоректно.

В тази връзка считаме също така за недопустимо, че при използването на фигури от 1 до 5 на стр. 146 и 147 от учебника (които като графично и цветово оформление поразително приличат на публикуваните в монографията фигури на страници от 393 до 395) не е указано, че в този им вид също са взаимствани от монографията. Тези схеми на досегашни физикогеографски регионализации са представени за първи път събрани на едно място като цветни илюстрации в унифициран вид, в един и същи мащаб, след съответната научна редакция и генерализиране на съдържанието им единствено в монографията от 2002 г. Това обстоятелство също е изрично споменато в текста на първата колона на стр. 386. Оригиналите на тези картографски приложения по публикациите на техните автори са в различни мащаби, черно-бели, като най-често за визуално разграничаване на отделните единици са използвани само числени и числено-буквени индекси или методът на шриховката. Разбира се, много по-лесно е да се вземе един обработен продукт в готов вид и само чрез изготвянето наново на няколко графични файла (което по същество е чисто техническа дейност) да се представи без цитиране на първоизточника.

Смятаме, че подходът на Р. Пенин (2007) към (не)цитирането на нашите материали е в разрез с добрия



тон и е в нарушение на професионалната етика. На редица други места в учебника при ползването на таблици, повече или по-малко коректно и по различен начин е цитиран първоизточникът. Някъде, като при табл. 3 и 4 на стр. 82 това е направено най-пълно и коректно с посочването на автора и на изданието под таблицата, другаде, като при таблица 5 и 6 на стр. 83 – на нивото на първия ред след заглавието, като обаче е указано само изданието, но не и авторът на съответния раздел от цитираната там въпросна монография. На трето място, като при табл. 4 на стр. 64, цитирането, което можем да определим като далеч от коректното, е направено в текста две страници по-рано – на стр. 62 и спокойно може да остане незабелязано от читателите, използващи и евентуално цитиращи въпросната таблица.

Определяме също така като по-скоро преднамерен, отколкото като неволен пропуск, непоместването на картосхемата на предложената от нас в монографията физикогеографска регионализация на страната (Велев и др., 2002), което е в ущърб на пълнотата на изложението на учебника. Неразбираемо е как така избирателно са използвани само част от картосхемите на регионализацията по други автори от по-стари издания. Не прави чест на Р. Пенин (2007), че след като е решил при краткия исторически преглед по въпроса да пропусне картосхемата на нашата регионализация, е пропуснал и в текста (където все пак е споменал имената ни, но след това не ги е включил коректно в списъка с използваната литература, поради което не бихме могли да говорим за цитиране) поне да посочи какви са названията на отделените от нас физикогеографски области (някои от които нетрадиционни и дефинирани за първи път – общо 12 на брой).

Това, разбира се, не е попречило на посочения автор да представи свой, "оптимален" вариант на физикогеографска регионализация на страната, отделяйки също 12 области. По същество това е копие на незащитената с научна публикация, но наложена нормативно, по незнайно какви критерии, компилативна схема на природногеографските области в страната (6 на брой) представена в учебниците по география на България за 10. клас. Приносът на Пенин (2007) се състои не в промяната на очертаванията или обхвата на отделените регионални единици, защото тяхната матрица или пространствена решетка е запазена непроменена, а във въздигането на някои от подобластите в ранг на области. Има и едно изключение – Черноморското крайбрежие е загубило статута си на област, но присъства в регионализацията като самостоятелна 13-та "природна единица" с неустановен ранг, за която само се пояснява, че тя не е "отделна природногеографска област".

Както може да се предположи, тези чисто механични еквилибристики не спомагат за преодоляване на недостатъците на въпросната, използвана за нуждите на гимназиалното образование регионална схема, а тъкмо напротив – трансформирайки я за целите на университетския курс по природна география на България – ги задълбочават. Така например, според предложената картосхема на фиг. 1 на стр. 153 в учебника (Пенин, 2007), на разстояние не по-голямо от 5–6 km по долината на р. Тунджа (от вливането в нея на

р. Мочурица при северния околоръстен път на гр. Ямбол до центъра на града) се преминава през три природногеографски области (от Задбалканските котловини, през Средногорието до Тракийско-Странджанската област), уж пресичайки две първостепенни комплексни физикогеографски граници, каквито по принцип би трябвало да има между тях. Само бегло ще споменем, че точно в споменатия участък, в нито едно от приложенията към учебника частни районириания – геоморфоложко, климатично, хидроложко, геоботаническо, зоогеографско и почвено не е очертана поне една съответна първостепенна природна граница, камо ли пък две, разположени непосредствено една до друга.

И тъй като някой може да ни обвини, че се отклоняваме от темата и въпросната дискуссия все пак е повдигната по етични съображения, а не по научни, макар и свързани с тях въпроси, ще завършим с един цитат от "Малкият принц" на Екзюпери, в който се излагат основанията защо географът трябва да се интересува от нравствеността на изследователите:

*"– Защо изследовател, който лъже, би предизвикал катастрофи в книгите по география ... и географът би отбелязал две планини, там дето има само една", а бихме допълнили – и дори, когато няма такава.*

## Литература

- Велев, Ст., М. Йорданова, Ив. Дреновски. 7.3. Нова схема на физикогеографска регионализация на България – В: География на България. Физическа и социално-икономическа география. С., Географски и-т БАН, "ФорКом", 2002, с. 388–390.
- Велев, Ст., М. Йорданова, Ив. Дреновски. Недопустимо! (отзив за учебника „Природна география на България“ с автор Камен Нам) – Пробл. на географията, кн. 1–2, 2003, с. 135–140.
- Дреновски, Ив., Ст. Велев, М. Йорданова. 7.2. Досегашни физикогеографски регионализации на България – В: География на България. Физическа и социално-икономическа география, С., Географски и-т БАН, "ФорКом", 2002, с. 384–388.
- Екзюпери, Антоан дьо Сент. Малкият принц. – С., "На-родна младеж", 1978, 55 с.
- Мишев, К., Ив. Вапцаров, М. Данева. Система на таксономичните единици и нейната обосновка – В: География на България, т. 3 – Физикогеографско и социално-икономическо райониране. – С., Изд. БАН, 1989, с. 22–27.
- Нам, К. Природна география на България. – С., "Мараш", серия "Геосфера", 2003.
- Пенин, Р. Природна (физическа) география на България. – С., "Булвест 2000", 2007.
- Пенин Р., В. Бояджиев, М. Султанова, Т. Трайков. – География за 10 клас. – С., "Булвест 2000", 1997.
- География на България, т. 1. – С., Изд. БАН, 1966.
- География на България, т. 1. Физическа география на България. – С., Изд. БАН, 1982.
- География на България, т. 3. Физикогеографско и социално-икономическо райониране. – С., Изд. БАН, 1989.
- География на България. Физическа и социално-икономическа география. – С., АИ "Проф. Марин Дринов", 1997.
- География на България. Физическа и социално-икономическа география. – С., Географски и-т БАН, "ФорКом", 2002.

доц. д-р **Иван Дреновски**,  
ст.н.с. д-р **Стефан Велев**,  
ст.н.с. д-р **Марина Йорданова**